

LES 1: Alle wegen leiden naar Rome?

Lessenreeks "Latijn en de wereld", Lesgever: Thomas Velle

Naam: _____

DESCRIPTIONES URBIUM

Voorbereiding woordenschat

Jan Comenius, *Orbis sensualium pictus* (Londen 1689)¹

Ex multis domibus fit pagus (1) vel oppidum, vel urbs (2) _____
Istud et haec muniuntur ac cinguntur moenibus (muro) (3), _____
vallo (4), aggeribus (5) et vallis (6). Intra muros est _____
pomoerium (7), extra, fossa. (8) In moenibus sunt _____
propugnacula (9) et turris; (10) specula (11) extant in _____
editoribus locis. In urbem ingressus fit, ex suburbia (12) per _____
portam (13) super pontem (14). Porta habet cataractas, (15) _____
pontem versatilem, (16) valvas, (17) claustra, et repagula, _____
ut quoque vectes. (18) In suburbiis sunt horti, (19) et _____
suburbana, (20) ut quoque coemeteria. (21) _____

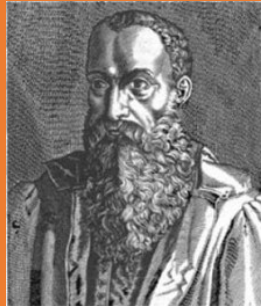

¹

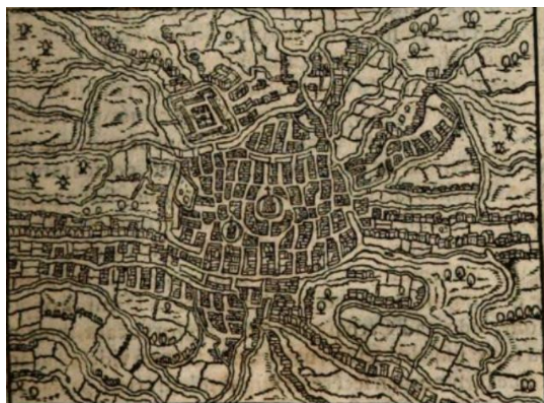
<https://books.google.be/books?id=2b9jAAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=orbis+sensualium+pictus+comenius&hl=nl&sa=X&ved=2ahUKEwjvm7Pw8cPtAhVTecAKHRH1BwUQ6wEwAnoECAIQAQ#v=onepage&q=orbis%20sensualium%20pictus%20comenius&f=false>

Raad de stad!

Bron: Adriaan van Roomen (1595) *Parvum theatrum urbium, sive, Urbium praecipuarum totius orbis brevis et methodica descriptio*²

Naam	Adriaan van Roomen	
Geboren	Leuven, 1561	
Gestorven	Mainz, 1615	
Beroep	Geograaf en wiskundige	

Raad over welke steden onderstaande tekstjes spreken. Geef telkens 3 kenmerken van de stad en onderlijn de overeenkomstige woordgroep in de tekst.

_____ (Ned. naam)

_____ vulgo _____: [...] Civitas est, quoad situm, munitissima et perampla, ita ut inter maximas Europae urbes connumerari debeat. [...] Insulae habitatae intra moenia circiter 26 quas partim alvei fluminum, quibus rigatur urbs, partim canales atque aquaeductus manufacti efficient.

Tribus fluminibus perluitur urbs, Scaldi, Liza et Livino [...]. Haec civitas sub Constantino IV anno 661 a S. Amando episcopo Tungrorum ad fidem Catholicam conversa. Locus natalis est Ferdinandi primi et Caroli Quinti.

1. _____

2. _____

3. _____

² <https://books.google.be/books?vid=GENT900000037122&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

Probeer het nu per twee!

I. _____ (Ned. naam)

_____ vulgo _____, olim Trinovantum, dicitur a Brito primum constructa vocataque Troja; postea vero restaurata, a principe eius gentis, indeque vocata Londinum. Situm est ad Tamesin fluvium, magnis navibus pervium. [...] Urbs dives, frequens, aedificiis sacris ac profanis, publicis ac privatis incluta, agro fertili ac clementi coelo. Florens armorum ac literarum studio.

Kenmerken:

1. _____
2. _____
3. _____

II. _____ (Nederlandse naam)

_____ hodie sedes regia est; sita autem est civitas in medio fere Hispaniae, cum aëre adeo salubri, ut nunquam peste inficiatur, ideoque ibi sedem suam fixit Princeps orbis terrarum maximus, saltem quoad imperii magnitudinem, regionumque ei subditarum latitudinem ac distantiam: huic competit titulus Catholici, quem primus acquisivit Alphonsus Rex, cum omnes haereses ex Hispania profligasset.

Kenmerken:

1. _____
2. _____
3. _____

III. _____ (Nederlandse naam)

_____ antiquitus Colonia Focensium, cum Academia celeberrima, adeo ut et Romani, relictis Athenis et Rhodo, eo se conferrent. Floruit ibi lingua Graeca; sita est ad mare, habetque portum totius Galliae pulcherrimum.

Kenmerken:

1. _____
2. _____
3. _____

UITBREIDING: POËTISCHE STADSBESCHRIJVINGEN

Scan de onderstaande gedichten en haal aan de hand van de richtvragen de juiste info uit de tekst.

Ausonius, *Ordo urbium nobilium*

I. Roma

Prima urbes inter, divum domus, aurea Roma.

Ausonius begint kort en krachtig. Waarom houdt hij het zo kort bij Rome?

VI. Treveris

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit
Trevericaeque Urbis solium, quae proxima Rheno
paci ut in mediae gremio secure quiescit,
imperii vires quod alit, quod vestit et armat.

r. 1: Wat begeert (*gestire*) *Gallia* hevig?

r. 2-3: Waarom heeft *Treveris* een aangename ligging?

r. 4: *Treveris* heeft ook nog een andere troef, welke?

XVIII. Tolosa

Non umquam altricem nostri reticebo Tolosam,
coctilibus muris quam circuit ambitus ingens
perque latus pulchro praelabatur amne Garumna,
innumeris cultam populis, confinia propter
ninguida Pyrenes et pinea Cebennarum,
inter Aquitanas gentes et nomen Hiberum,
quae modo quadruplices ex se cum effuderit urbes,
non ulla exhaustae sentit dispendia plebis,
quos genuit cunctos gremio complexa colonos.

r. 3-6: Welke geografische aanwijzingen lees je om te weten waar *Tolosa* ligt? Noem er 3.

r. 7-9: *Tolosa* stichtte ook steden in de omgeving. Ausonius beschrijft dit proces wel erg poëtisch. Zie je woorden die wijzen op een erg plastische omschrijving?

Naam	Decimus Magnus Ausonius	
Geboren	Bordeaux (Burdigala), ca. 310	
Gestorven	Bordeaux, ca. 393	
Beroep	Meesterdichter en leraar	

LES 2: Het centrum van Europa

Lessenreeks 'Latijn en de wereld', lesgever: Thomas Velle

Naam: _____

Thema: _____

Latijnse woord	Verwante woord	Betekenis verw. w.	Vertaling
oriens	oriri, ortus sum		
meridies	medius dies		
occidens	occidere, -cidi, -casum		
septentrio	septem triones		

Membra hominis externa: Invuloefening

Vul onderstaande woorden in in de tekst, met juiste naamval!

Brachium – digitus – caput – venter – collum – pectus (x2) – humerus

_____ est supra, infra, pedes,

_____ (quod definit in axillas) pars

interior est iugulum, posterior cervix.

_____ est ante; retro, dorsum. In illo

sunt feminis binae mammae cum papillis. Sub

_____ est _____, in eius medio,

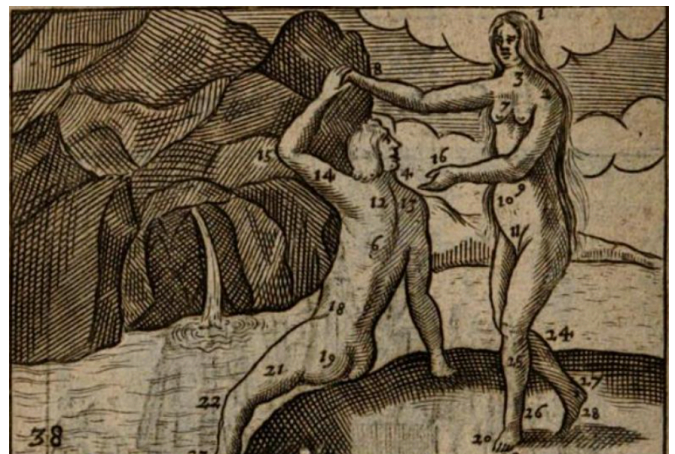
umbilicus, subtus inguen, et pudenda. A tergo sunt scapulae, a quibus pendent

_____, ab his _____, eum cubito, inde, ad utrumque latus, manus,

dextera ac sinistra, humeros, excipient lumbi cum coxis, ac in podice, (culo) nates. Pedem

absolvunt: femur, tum crus, (intermedio genu) in quo sura, cum tibia, abhinc tibia, calx

(calcaneum) ac solum, in extremo hallux, cum quatuor _____.

DE EUROPA ET VARIIS EIUS REGNIS.

Bron: Ludvig Holberg, *Compendium Geographicum*

Naam	Ludvig Holberg	
Geboren	Bergen (Noorwegen), 1684	
Gestorven	Kopenhagen, 1754	
Beroep	Professor, Verlichtingsdenker en schrijver	

Lectuur

Nu woordenschat is opgefrist kan je onderstaande tekst vast wel doorlezen! Vat elke paragraaf samen: welke aspect of welke eigenschap van Europa wordt precies omschreven?

Europa prae caeteris orbis partibus hodie **celeberrima**,
terminos habet ab Oriente Tanaïm Tartariae Europaeae flumen,
a Meridie Mare Mediterraneum,
Septentrione Mare Hyperboreum,
ab Occidente Mare Atlanticum.

Centrale eigenschap:

Species ei datur feminae sedentis,
cuius caput Hispania, collum pars Galliae extrema,
pectus ipsa Gallia, brachia Italia ac Britannia,
venter Germania et reliquum corpus aliae regiones.

Centrale eigenschap:

Regnorum praecipua sunt
Hispania, Portugallia, Gallia, Italia, Magna Britannia, Dania,
Norvegia, Svecia, Germania, Bohemia, Polonia, Ungaria, Slavonia,
Croatia, Dalmatia, Bosnia, Servia, Bulgaria, Tartaria Minor,
Moscovia, Graecia,
quibus addimus Respublicas quasdam regnis nonnullis haud
inferiores, ut Venetiam, Belgium Faederatum et Helvetiam.

Centrale eigenschap:

Reflectieopdracht

1. *Compendium* betekent 'kortste weg, directe route', maar ook wel 'eenvoudige methode'. Waarvoor zou een *compendium geographicum* dan dienen?

---

2. Tot wie zou zo'n tekst gericht zijn? Of beter: wie leest zo iets? _____

3. We bevinden ons in de 18de eeuw. Er zijn dus heel wat Latijnse namen van landen die ons al bekend in de oren klinken. Welke namen begrijp je niet? Schrijf er drie op.

---

4. Waarom denk je dat de schrijver Europa *celeberrima* noemt?

---

5. Welke land is het hoofd volgens Holberg? Weet je waarom? _____

---

6. Welk verschil zie je tussen Holbergs beschrijving van Europa en de onderstaande afbeelding?

---

7. Het vrouwelijke lichaam van Europa is een metafoor. Wat kan de metafoor volgens jou allemaal uitdrukken?

---

8. Vind je dat deze *regina Europa* erg verschilt van Europa, de mythologische figuur? Waarom?

LES 3: De wereld ontdekken in het Latijn

Lessenreeks 'Latijn en de wereld', lesgever: Thomas Velle

Naam: _____

HET CENTRUM VAN DE WERELD

Volg de QR-codes voor meer informatie!

Welke kaart is de...

Kunyu Wanguo Quantu? _____

Mappa Mundi van Hereford? _____

Typus Orbis Terrarum? _____

Welke kaart is gemaakt...

door een Antwerpenaar, Abraham Ortelius? _____

In de middeleeuwen? _____

door een Jezuïet Matteo Ricci? _____

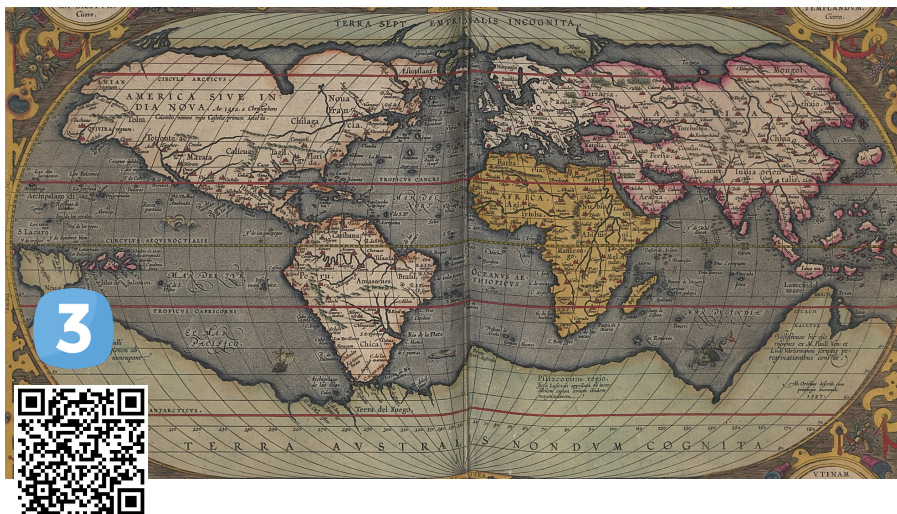

Wat is het centrum van de wereld volgens deze kaarten?

1. _____

2. _____

3. _____

LATIJNSE HULP UIT ONVERWACHTE HOEK!

Techniek kan je wel eens danig vooruit helpen, ook bij het lezen van Latijn. Volg het stappenplan!

Stap 1: Surf naar <https://alpheios.net/pages/tools/> op je laptop of computer.

Stap 2: Klik onder “With a browser extension from your desktop on **ANY** site” op “Install Now”

Stap 3: Je wordt doorverwezen naar een extensiebibliotheek van je browser. Installeer de extensie!

Heb je geen Chrome, Firefox of Safari? Hoog tijd om Chrome te installeren, je zal er geen spijt van krijgen! Surf naar <https://www.google.com/intl/nl/chrome/>

Stap 4: Van zodra de extensie geïnstalleerd is verschijnt het Alpheios-krulletje bovenaan in je browser. Klik erop om het in te schakelen!

Stap 5: Waar je ook Latijn tegenkomt online kan je nu op een woord klikken en informatie vinden over de woordvorm of betekenis. Doe de test en surf naar <http://www.thelatinlibrary.com/vergil/aen1.shtml>

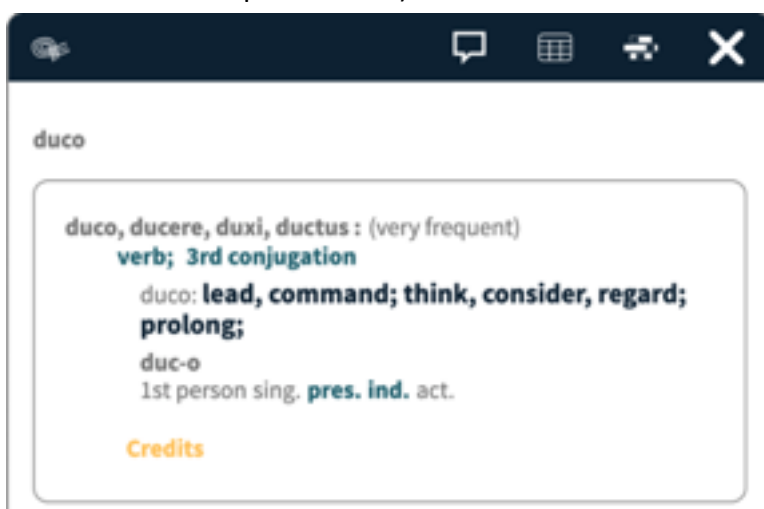
Nu verschijnt er een extra taakbalk op je scherm:

Stap 6: Klik dubbel op een woord naar keuze in de Latijnse tekst. Met een beetje geluk gaat Alpheios aan het werk: “Lexical data is loading”. Geef aan wat je vervolgens ziet verschijnen. (Als het niet werkt, controleer of je Alpheios-extensie wel op “on” staat).

- Zie je de Engelse vertaling van het woord? En de basisvorm?
- Klik gerust op een grammaticale term. Er verschijnt meer informatie of een verbuigings- of vervoeginstabel.

Stap 7: Grasduinen, scannen en lezen! Let op: Alpheios werkt alleen op websites met platte tekst. Op sommige moderne websites of platformen (zoals Smartschool) laat die het helaas nog afweten...

Veel leesplezier!

NAAR HET LAND VAN DE MUUR MET ALPHEIOS (GOOGLE DRIVE)

Bron: Hayton (of Het'um) van Corycus (Armenië), *Flos historiarum terre Orientis* (vertaald uit Frans door Nicolas Faulcon)

http://www.mlat.uzh.ch/MLS/verzeichnis4.php?tabelle=Haytonus_Armenus_cps12&id=Haytonus_Armenus_cps12.%20Flos%20historiarum%20terrae%20orientis&level=3&nummer=&corpus=12&step=&lang=0

Engelse vertaling: <http://www.attalus.org/armenian/hetumtoc.html>

Fragment 1

[...] Homines vero illius patriae sunt sagacissimi et omni calliditate repleti et ideo in omni arte et scientia vilipendunt alias nationes et dicunt quod ipsi soli sunt qui duobus oculis respiciunt Latini vero uno lumine tantum vident sed omnes alias nationes asserunt esse cecas et per hoc certissime demonstratur quod omnes alios reputant esse rudes.

Stap 1 - Structuur: Zet alle **voegwoorden** in vet, onderlijn alle werkwoordsvormen en zet alle woorden die je herkent in *cursief*.

Stap 2 - Opzoeken: Vul de onderstaande tabel in door te zoeken via Alpheios. Je kan rechtstreeks op de woorden in de tabel klikken.

	<i>Adj. / subst.</i>	<i>Grondwoord</i>	<i>Naamval - geslacht - getal</i>	<i>Vertaling</i>
1	sagacissimi			
2	calliditate			
3	repleti			
4	lumine			

	<i>Werkwoordsvorm</i>	<i>Infinitief</i>	<i>Tijd - persoon - getal</i>	<i>Vertaling</i>
1	vilipendunt			
2	respiciunt			
3	asserunt			
4	reputant			

Stap 3 - Begrip: welk oordeel vellen de Chinezen over de Europeanen, volgens Hayton? En waarom staan ze zo sterk in hun schoenen?

• ...

Fragment 2

[...] Omnes illi de illo regno Catayni vocantur et iuxta nationes suas multi tam homines quam femine reperiuntur pulcerrimi; tamen omnes communiter parvos habent oculos et naturaliter barba carent. Isti Catayni valde pulcras litteras habent que latinis litteris in pulcritudine quodam modo simulantur.

Stap 1 - Structuur: Zet alle **bijwoorden** in vet, onderlijn alle werkwoordsvormen en zet alle woorden die je herkent in *cursief*.

Onderstaande woorden herken je misschien wel maar zijn niet geschreven op de klassieke manier. Hoe zouden we onderstaande termen in klassiek Latijn schrijven?

1	femine	
2	pulcerrimi	
3	que	
4	pulcritudine	

Stap 2 - Opzoeken: Vul de onderstaande tabel in door te zoeken via Alpheios.

	<i>Adj. / subst.</i>	<i>Grondwoord</i>	<i>Naamval - geslacht - getal</i>	<i>Vertaling</i>
1	regno			
2	parvos			
3	barba			
4	pulcritudine			

	<i>Werkwoordsvorm</i>	<i>Infinitief</i>	<i>vorm - wijs - tijd - persoon - getal</i>	<i>Vertaling</i>
1	vocantur			

2	reperiuntur			
3	carent			
4	habent			

Stap 3 - Begrip:

Noem 2 stereotype uiterlijke kenmerken die opvallend zijn voor de schrijver.

<ul style="list-style-type: none"> • ...

Welke vaardigheid van het volk bewondert de schrijver vooral?

--

LES 4: Dromen van Guatemala

Lessenreeks 'Latijn en de wereld' – lesgever: Thomas Velle

Naam: _____

INLEIDING

Bron: Raphael Lavíndar, *Rusticatio Mexicana*.
<http://biblio3.url.edu.gt/Rusticatio/Archivos/latin.pdf>

Naam	Raphael Landívar	
Geboren	1731 in Santiago de los Caballeros Guatemala (nu Antigua Guatemala)	
Gestorven	Bologna, 1793	
Beroep	Jezuïet, priester en dichter	

Geluk was hem niet gegund... De Guatemalteek Raphael Landivar bouwde zijn leven op rond de katholieke orde van de Jezuïeten. Hij kreeg onderwijs van de Jezuïeten, ging in een Jezuïetencollege in Mexico City, schopte het tot leraar en werd zelfs gepromoveerd tot professor Grammatica en Retorica in zijn geboortestad, Guatemala. Maar niet veel later sloeg het noodlot toe. In 1767 werden alle Jezuïeten per koninklijk decreet verbannen uit heel Nieuw-Spanje, de gebieden van de Spanjaarden in Amerika. En zo kwam het dat de arme Landivar naar Italië moest gaan. Meer dan 2000 Jezuïeten werden gedeporteerd. Voor sommige Jezuïeten betekende dit een terugkeer naar het moedercontinent Europa, voor Landivar was het een finaal afscheid van zijn vaderland. Dit was een zeer ingrijpende gebeurtenis. De Jezuïeten waren eeuwenlang de sterkhouders van het Latijnse onderwijs en katholieke missionering geweest in verre streken. Landivar zou later sterven in Italië, maar kon nooit echt vergeten wat voor een prachtig land hij had moeten achterlaten.

Gelukkig voor ons vond hij een uitlaatklep die hem tot de belangrijkste Latijnse dichter van Amerika maakte: *Rusticatio Mexicana*, een lange ode in 15 boeken op de fauna en flora van de streken die vandaag overeenkomen met Mexico en Guatemala.

OPDRACHT "INGEBED LEZEN" VAN RAPHAËL LANDIVARS URBI GUATIMALAE (GOOGLE DRIVE)

In deze zelfstandige leesopdracht lezen we Landivars ode op zijn geboortestad Guatemala (vandaag Antigua Guatemala).

- Op de volgende pagina's vind je **3 versies van dezelfde tekst!** Doorloop de verschillende versies en de bijhorende vragen **op eigen tempo**.
- Probeer zover mogelijk te geraken voor de klassikale bespreking, maar als je alleen de vragen bij versie 1 hebt afgewerkt is zal je ook weten wat in de tekst staat.
- Vergeet niet op **Alpheios** aan te schakelen én te gebruiken bij woorden die je niet begrijpt.
- Als de oefening al ingevuld werd voordat jij er aankwam, probeer dan de oefening te begrijpen vooraleer je naar de volgende stap gaat.

A. De kern van de tekst: Wat is zijn boodschap?

STAP 1 - STRUCTUUR

Salve dulcis Guatemala, origo meae.
Iam frondosos montes ac uirides agros mihi uideor discernere.
Saepius in mentem subeunt flumina et litora umbrosis comis tecta.
Haec mihi **semper** erunt patrii nutrimenti amoris ac dulce leuamen.
Sed fallor: Ah! illudunt animo somnia uana meo!
Nam urbs **nuper** magni caput spectabile regni fuerat, **nunc** lapidum cumulus.

Kleine woordjes in teksten geven vaak al aanwijzingen voor een bepaalde structuur in de tekst. Het gaat om voegwoorden, bijwoorden of andere signaalwoorden. Plaats de **vet gedrukte** woordjes bij het juiste vertelelement.

Vertelelement	Signaalwoord	Vertelelement	Signaalwoord
Dat overkomt mij nu echt elke keer, he!		Er overkomt mij iets op geregelde basis.	
Er overkwam mij net iets.		De situatie nu is anders dan voorheen. (2 bijw!)	
Plottwist! Het is niet wat het lijkt.		Ik begroet iemand.	
Ik geef een verklaring.			

Test jezelf: Je ziet, het verhaal verloopt volgens een bepaald patroon. Probeer nu voor jezelf dit patroon in de juiste volgorde na te vertellen zonder dat je weet waarover de tekst gaat. Ga nadien naar de volgende stap.

STAP 2 - OPZOEKEN

Vul met behulp van Alpheios de tabel aan met woorden waarvan je de betekenis niet kent of de vorm niet herkent.

Tekst	Subst: grondwoord, gen. gesl.: betekenis(sen) Adj: grondwoord, vr. onz.: betekenis Ww: infinitief, stamtijden: betekenis(sen)
Salve dulcis Guatemala, vitae meae fons et origo.	

lam frondosos montes ac virides agros mihi videor discernere.	
Saepius in mentem subeunt flumina et litora umbrosis comis tecta.	
Haec mihi semper erunt patrii nutrimentum amoris ac dulce leuamen.	
Sed fallor: Ah! illudunt animo somnia uana meo!	
Nam urbs nuper magni caput spectabile regni fuerat, nunc lapidum cumulus.	

Een aantal zinsconstructies zijn belangrijk om de tekst te begrijpen. Vertaal de volgende zinswendingen.

Zinswending	Wat zou dit kunnen betekenen?	Welk zinsdeel verwacht je nog in het Nederlands?	Welke Latijnse nmvl. hoort bij die functie?	Welk(e) woord(groep) komt hiermee overeen in de tekst?
... mihi videor discernere...				
... in mentem subeunt ...				
Haec mihi erunt ...				
illudunt animo meo... (let op de praefix...)				

Test jezelf: Heb je alles ingevuld wat je niet wist (of waren anderen je voor)? Lees het Latijn dan in stilte door en test jezelf: begrijp je al een aantal delen van de tekst?

STAP 3 - TEKSTBEGRIIP

ZET IN DE JUISTE VOLGORDE.

Salve dulcis Guatemala, vitae meae fons et origo.	1	A	Hij denkt aan de landschappen bij rivieren en kusten.
Iam frondosos montes ac virides agros mihi videor discernere.	2	B	Landivar droomt helaas met open ogen.
Saepe in mentem subeunt flumina et litora umbrosis comis tecta.	3	C	Hij meent een onderscheid te kunnen maken tussen het hooggebergte en het platteland.
Haec mihi semper erunt patrii nutrimenta amoris ac dulce leuamen.	4	D	Landivar spreekt zijn geboortestad aan.
Sed fallor: Ah! illudunt animo somnia uana meo!	5	E	De voormalige hoofdstad is nu gereduceerd tot een ruïne.
Nam urbs nuper magni caput spectabile regni fuerat, nunc lapidum cumulus.	6	F	Zijn herinneringen voeden zijn vaderlandsliefde en brengen verlichting.

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

B. De vorm van de tekst: Hoe verwoordt hij zijn boodschap?

De *cursief* gedrukte woorden herken je al uit de vorige versie. Dit is beknopte versie van hoe Raphael Landivar het echt schreef: in goed Latijn en in **verzen** (nl. elegische disticha = dactylische hexameter + dactylische pentameter)!

Neem opnieuw Alpheios ter hand en vul **extra** woordenschat of andere info aan in de tabel.

Tekst	Woordenschat of info
Salve , cara Parens, <i>dulcis Guatemala</i> , Salve delictum <i>vitae</i> , <i>fons et origo meae</i> :	
iam mihi <i>frondosos uideor discernere montes</i> ac iugi <i>uirides</i> munere ueris <i>agros</i> .	
Saepe in mentem subeunt labentia circum <i>flumina et umbrosis litora tecta comis</i> :	
<i>haec mihi</i> semper erunt patrii nutrimenta amoris inque artis rebus <i>dulce leuamen</i> erunt.	
Sed fallor : placidam, <i>Ah!</i> versant ludibria mentem	

<i>illuduntque animo somnia uana meo!</i>	
Nam quae arces, magnique caput spectabile regni <i>Urbs fuerat nuper, nunc lapidum cumulus.</i>	

Een aantal verschillen zijn op te merken. De verschillen zorgen voor een poëtische stijl: Landivar beeldt soms met woorden uit wat hij wil zeggen! Zie jij het voor jou?

Landivar schrijft...	Uitleg en vraag	Antwoord
... <i>delicium vitae, fons et origo meae.</i> in plaats van ... <i>meae vitae fons et origo.</i>	<i>vitae meae</i> staat opeens niet alleen bij <i>fons</i> en <i>origo</i> , maar ook bij <i>delicium</i> (omwille van de drie elementen staat er een komma). Maar waarom staat <i>meae</i> dan zo ver van <i>vitae</i> , helemaal op het einde?	

<p>...mihi frondosos uideor discernere montes ac iugi uirides munere ueris agros.</p> <p>in plaats van ... frondosos montes ac virides agros mihi videor discernere.</p>	<p>Landivar ziet nog steeds de bergen en velden, maar hij voegt er een (BwB van) reden aan toe waarom ze zo lommerrijk en groen zijn. Wat betekent <i>iugi munere veris</i>?</p> <p>Let op: <i>iugi</i> is een adjectief, <i>veris</i> een substantief.</p>	
<p>... in mentem subeunt <u>labentia circum flumina</u> et <u>umbrosis litora tecta comis</u></p> <p>in plaats van ... in mentem subeunt flumina et litora umbrosis comis tecta.</p>	<p>Landivar ziet twee dingen voor zich en hij drukt in zijn taal uit hoe ze eruitzien! Leg uit hoe je aan de volgorde van de woorden ziet dat de <i>flumina</i> en de <i>litora</i> inderdaad de eigenschappen hebben die hij aan hen toeschrijft.</p>	
<p>Haec mihi semper erunt patrii nutrimentis amoris inque artis rebus dulce levamen...</p> <p>in plaats van Haec mihi semper erunt patrii nutrimentis amoris ac dulce levamen.</p>	<p>Wat Landivar zich voor de geest haalt voedt niet alleen zijn vaderlandsliefde en brengt niet zomaar verlichting, maar brengt verlichting <i>in artis rebus</i>. Wat bedoelt hij hiermee? Waarin vindt hij dus eigenlijk troost?</p>	
<p>Urbs fuerat nuper, nunc lapidum cumulus</p> <p>in plaats van ... urbs nuper ... fuerat, nunc lapidum cumulus.</p>	<p>Dit vers is prachtig opgebouwd, want je ziet aan het vers zelf dat het verschil tussen de vroegere stad en haar huidige staat niet groter kan zijn. Hoe zie je dat?</p>	

C. De tekst als geheel: Hoe vergaat het met Guatemala? (Klassikaal)

Salve , cara Parens, <i>dulcis Guatimala</i> , Salve delictum vitae, fons et <i>origo meae</i> :	
quam iuuat, Alma, tuas animo peruoluere dotes, temperiem, fontes, compita, templa, lares.	
Iam mihi frondosos mihi uideor discernere montes ac iugi uirides munere ueris agros.	

<i>Saeplus</i> in mentem subeunt labentia circum flumina et umbrosis litora tecta comis:	
tum uario cultu penetralia compta domorum, plurimaque Idaliis picta uireta rosis. Quid uero, aurato repeto si splendida luxu Serica, uel Tyrio uellera tincta mari?	
<i>haec mihi semper erunt patrii nutrimentum amoris inque artis rebus dulce leuamen erunt.</i>	
<i>Sed</i> fallor: placidam, Ah! versant ludibria mentem illuduntque animo somnia uana meo! <i>Nam</i> quae arces, magnique caput spectabile regni Urbs fuerat nuper, nunc lapidum cumulus.	
Non aedes, non templa manent , non compita genti, nec qua tuta petat culmina montis habet. Omnia praecipiti uoluuntur lapsa ruina , ceu louis alatis ignibus icta forent.	

Wat denk je dat er eigenlijk gebeurd is in Guatemala?

De ontknoping

In het laatste deel van Landivars lofrede op Guatemala keert het lot gelukkig opnieuw. Er wordt alweer een nieuwe stad gebouwd, op een veiligere plek deze keer. Die nieuwe stad is vandaag Guatemala City, de hoofdstad van Guatemala, en de oude stad wordt sindsdien toepasselijk Antigua Guatemala genoemd. Dus Landivar heeft weinig te treuren, zo spreekt hij zichzelf toe. Eind goed, al goed, zo zou je denken... Maar Landivar schrijft dit wel op aan de overkant van de oceaan, vele maanden reizen verwijderd van het onderwerp van zijn gedicht.

Quid tamen haec doleo? Surgunt iam celsa sepulcro
limina, se tollunt ardua templa polo.
Flumine iam fontes undant, iam compita turba,
iamque optata uenit ciuibus alma quies.
Scilicet, ut Phariae uolucris, felicior urbi
e proprio rursus puluere uita redit.
Gaude igitur, rediuua Parens, Vrbs inclita regni,
excidioque nouo libera uiue diu:
et clarum subita partum de morte triumphum
laudibus ipse tuum promptus in astra feram.
Interea raucum, luctus solacia, plectrum
accipe; sisque loco muneris ipsa mihi.

LES 5: De wereld als spiegel

Lessenreeks 'Latijn en de wereld' – lesgever: Thomas Velle

Naam: _____

INLEIDING

Waarom reizen we eigenlijk? Waarom wil iemand de wereld zien? Er zijn uiteenlopende antwoorden te bedenken op deze vragen: om weg te zijn van de dagdagelijkse sleur, om bezienswaardigheden te ontdekken, om een taalbad te leren, om lekker te eten of je helemaal te verliezen in de pracht van de natuur... Maar ook om andere culturen te leren kennen én (daardoor) jezelf te leren kennen. De wereld kan als een spiegel werken. Teksten over verre landen werken ook zo. Denk maar aan de beschrijvingen van China en Guatemala uit de vorige lessen. Ze zetten de ideeën over je eigen cultuur en die van de ander in perspectief.

Dus wat doe je als een schrijver zijn lezer iets wil bijbrengen over zijn eigen cultuur? Het makkelijkste is dan om een land gewoon zelf uit te vinden. En Latijnse schrijvers waarin hierin baanbrekend!

EEN ONDERAARDSE WERELD ALS SPIEGEL: *NICOLAI KLIMII ITER SUBTERRANEUM*³

Wie naar Europa wil kijken met een kritische bril moet zeker grijpen naar *De onderaardse reis van Niels Klim*, van de Deens-Noorse auteur Ludvig Holberg. We kwamen hem al eens tegen in de lessenreeks: hij maakte de beschrijving van het continent Europa als *regina*. Nu lezen we een stuk uit zijn roman over de reis van een Noorse student naar een onderaardse wereld. Het verhaal werkt helemaal als een spiegel. Kijk maar!

Wanneer Klim Cocklecu bezoekt, een land met wandelende bomen, merkt hij dat mannen er achter het fornuis staan en de hoogste functies in de maatschappij ingevuld worden door vrouwen. Dit is zijn nogal voorspelbare maar zeer kortzichtige reactie:

Tunc ego mecum tacitus: O! terque quaterque beátam Europam nostram! maxime vero Galliam & magnam Britanniam, ubi sexus seqvior nomini respondet, ubi mulieres caece adeo virorum imperio ac voluntati obsequuntur, vt machinae potius aut automata, quàm substantiae libero arbitrio praeditae videantur.
(*Nicolai Klimii iter subterraneum* IX, 154)

Toen dacht ik bij mezelf: wat zijn we toch gelukkig in Europa! Het meeste nog in Frankrijk en Groot-Brittannië, waar het zwakke geslacht deze titel alle eer aandoet, waar vrouwen, blind als ze zijn, zozeer volgen wat de man wil of beveelt dat ze wel machines lijken, of nee, zelfbewegende wezens die over een vrije wil mogen beschikken.

³ Holberg, L. (1741), *Nicolai Klimii iter subterraneum*. In: Ludvig Holbergs Skrifter, http://holbergsskrifter.dk/holberg-public/view?docId=niels_klim%2FNiels_Klim.page;toc.depth=1;brand=&chunk.id=start

1. Niels Klim slaat hier wel fors de bal mis, maar denk je dat Holberg dezelfde mening is toegedaan? Indien niet, wat zou zijn boodschap kunnen zijn?
2. Het genre dat Holberg schrijft is **satire**, een tekstsoort die vaak op een grappige manier de maatschappij op de korrel neemt. Welke rol speelt Klim daarin, denk je?
3. Een *onderaardse* wereld is ideaal om kritiek te geven op je eigen maatschappij. Je toont in de fictieve landen namelijk jouw wereld op z'n kop, letterlijk én figuurlijk! Kan je een voorbeeld geven van een jaarlijks evenement waarbij we hetzelfde doen?

EUROPA DOOR VREEMDE OGEN: *FRAGMENTI ITINERARII TANIANI*

Op een bepaald moment leest onze naïeve Europese student Niels Klim een boek van een onderaardling die ooit een reis maakte naar Europa, Tanianus. Hij schreef net als Niels Klim zijn ongezouten observaties neer. Ben je nog mee?

Antwoord met de cijfers van de juiste ID-kaartjes:

Wie bekritiseert Europa?		Wie leefde <i>echt</i> ?	
Wie is er dol op Europa?		Met wie voel je als lezer mee?	

Naam	Ludvig Holberg
Geboren	Bergen (N), 1684
Gestorven	Kopenhagen, 1754
Beroep	Professor, schrijver en Verlichtingsdenker

1

Naam	Niels Klim
Geboren	Bergen (N), ?
Gestorven	Bergen (N), 1695
Beroep	Natuurwetenschapper (<i>physicus</i>), trotse Europeaan, ontdekkingsreiziger

2

Naam	Tanianus
Geboren	Ergens in de onderaardse wereld (<i>subterraneus</i>)
Gestorven	?
Beroep	Schrijver van een beknopt reisverslag van een reis naar Europa

?

3

Opdracht

Laten we na alle onze omzwervingen door de wereld van het Latijn nu eens naar onszelf kijken, als Europeanen, en een onderaardse – en dus onpartijdige – observator aan het woord laten.⁴

EEN VOORBEELD: DE EUROPESE MODE

Tekst	Woordenschat en woordvormen
Plerique Europaei capillos nouacula abrasunt, et crinibus peregrinis ac adscititiis caluitiem tegunt.	plerique (meervoud): zeer veel, de meeste nouacula , ae: scheermes; abrasunt : afscheren peregrinus : vreemd; adscititiis : aanvullend, ontleend caluities , calvitiei: kaalheid

Wat is de kritiek van Tanianus of welke vreemde gewoonte van de Europeanen beschrijft hij?

Vinden jullie het terecht dat Tanianus dit raar vindt of kritiek levert?

Is deze kritiek of dit gebruik nog altijd actueel? Waarom?

Lees nu zelf een aantal observaties van Tanianus. Kies er zelf minstens 2 uit en los de vragen op. De lectuur gebeurt opnieuw met Alpheios, in het leesdocument op Google Drive.

---

⁴ Voor de *Fragmenti Itinerarii Taniani*, zie Nicolai Klimii *iter subterraneum* XIII, 297-317.

TEKSTNUMMER: _____

1. *Wat is de kritiek van Tanianus of welke vreemde gewoonte van de Europeanen beschrijft hij?*

2. *Vinden jullie het terecht dat Tanianus dit raar vindt of kritiek levert?*

3. *Is deze kritiek of dit gebruik nog altijd actueel? Waarom?*

TEKSTNUMMER: _____

1. *Wat is de kritiek van Tanianus of welke vreemde gewoonte van de Europeanen beschrijft hij?*

2. *Vinden jullie het terecht dat Tanianus dit raar vindt of kritiek levert?*

3. *Is deze kritiek of dit gebruik nog altijd actueel? Waarom?*

1. Klassenverschillen (LEESNIVEAU 1)	2. Rolverdeling in Italië (LEESNIVEAU 1)
Maxime inter Europaeos aestimantur ii, qui sumptuosissime vivunt, et fruges terrae deglutiunt: soli terrae cultores, et qui heluones hosce nutriunt, spernuntur.	Itali antiqui totum olim orbem subegerunt, uxoribus subditi: hodierni vero in uxores saevientes, cunctis populis foede serviunt.
3. De gewoonten van Rooms-Katholieken (LEESNIVEAU 1)	4. De Europese wetenschapper (LEESNIVEAU 1)
In iisdem regionibus prohibitum est, Deum colere ac adorare, nisi ignota dialecto, adeo, ut solae illae preces legitimae, ac Deo gratae censeantur, quae fiunt ab illis, qui nesciunt, quid dicant.	Physicus est, qui viscera terrae, naturam bipedum, quadrupedum, reptilium, ac insectorum scrutatur, quique omnia nouit praeter se ipsum.
5. De weg naar wijsheid (LEESNIVEAU 1)	6. Europese poëzie (LEESNIVEAU 1)
Pari cum subterraneis nostris studio in literas feruntur Europaei: sed longe celerius docti euadunt, idque ob insigne ac magicum aliquod commentum, quo efficitur, vt centena librorum volumina uno die perlegere valeant.	Inter literarum cultores maxime aestimantur ii, qui naturalem vocum ordinem ita inuertunt, vt id, quod in se planum et perspicuum erat, obscurum ac inuolutum reddatur. Dicuntur hi poëtae, et vocum ista delocatio Poësis.
7. Religieuze verschillen (LEESNIVEAU 2)	8. De boekenmarkt (LEESNIVEAU 2)
Religio Europaea in duas sectas diuiditur, alia est Protestantium, alia Romanorum: illi unum solum Deum, hi plures adorant, cum, quot urbes ac vici sunt, tot Dii Deaeque simul visuntur. Cunctos hos Deos Deasque creauit summus Romae Pontifex: hunc vero creant Presbyteri, vulgo dicti Cardinales. Patet inde, quanta sint Cardinalium iura, cum Deorum formatores forment.	Librorum auidi emptores sunt literati Europaei, at, libros non tam ob materiam, quam ob formam, ac nitorem emunt. Hinc, cum animaduerterint bibliopolae, meris crepundiis, ac, quae oculos magis quam animum pascunt, duci doctos emptores, libros alia forma, aliis typis, characteribus, et effigiebus recidunt, ac centuplo carius vendunt.

1. KLASSENVERSCHILLEN IN EUROPA (LEESNIVEAU 1)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
Maxime inter Europaeos aestimantur ii, qui sumptuosissime vivunt, et fruges terrae deglutiunt: soli terrae cultores, et qui heluones hosce nutriunt, spernuntur.	

2. ROLVERDELING BIJ ITALIANEN (LEESNIVEAU 1)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
Itali antiqui totum olim orbem subegerunt, uxoribus subditi: hodierni vero in uxores saevientes, cunctis populis foede serviunt.	

3. DE GEWOONTEN VAN ROOMS-KATHOLIEKEN (LEESNIVEAU 1)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
In iisdem regionibus prohibitum est, Deum colere ac adorare, nisi ignota dialecto, adeo, ut solae illae preces legitimae, ac Deo gratae censeantur, quae fiunt ab illis, qui nesciunt, quid dicant.	

4. DE EUROPESE WETENSCHAPPER (LEESNIVEAU 1)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
<p>Physicus est, qui viscera terrae, naturam bipedum, quadrupedum, reptilium, ac insectorum scrutatur, quique omnia nouit praeter se ipsum.</p>	

5. DE WEG NAAR EUROPESE WIJSHEID (LEESNIVEAU 1)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
<p>Pari cum subterraneis nostris studio in literas feruntur Europaei: sed longe celerius docti euadunt, idque ob insigne ac magicum aliquod commentum, quo efficitur, vt centena librorum volumina uno die perlegere valeant.</p>	

6. EUROPESE POËZIE (LEESNIVEAU 1)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
<p>Inter literarum cultores maxime aestimantur ii, qui naturalem vocum ordinem ita inuertunt, vt id, quod in se planum et perspicuum erat, obscurum ac inuolutum reddatur. Dicuntur hi poëtae, et vocum ista delocatio Poësis.</p>	

7. DE RELIGIEUZE VETES IN EUROPA (LEESNIVEAU 2)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
<p>Religio Europaea in duas sectas diuiditur, alia est Protestantium, alia Romanorum: illi unum solum Deum, hi plures adorant, cum, quot urbes ac vici sunt, tot Dii Deaeque simul visuntur.</p> <p>Cunctos hos Deos Deasque creauit summus Romae Pontifex:</p> <p>hunc vero creant Presbyteri, vulgo dicti Cardinales.</p> <p>Patet inde, quanta sint Cardinalium iura, cum Deorum formatores forment.</p>	<p><i>Romani</i>: hier de Rooms-Katholieken</p>

8. DE EUROPESE BOEKENMARKT (LEESNIVEAU 2)

Tekst	Teksthulp (vul zelf aan!)
<p>Librorum auidi emptores sunt literati Europaei, at, libros non tam ob materiam, quam ob formam, ac nitorem emunt.</p> <p>Hinc, cum animaduerterint bibliopolae, meris crepundiis, ac, quae oculos magis quam animum pascunt, duci doctos emptores, libros alia forma, aliis typis, characteribus, et effigiebus recudunt, ac centuplo carius vendunt.</p>	

BENIEUWD NAAR DE REACTIE VAN KLIM?

<p>Hactenus patiens auditor fui: tunc vero indignatione accensus, lectorem interpello, indicans, figmenta esse iniqui et atra bile perciti scriptoris. At, deferuescente primo impetu, paulo clementius iudicium de itinero hoc ferre coepi, cum autorem, quantumvis in plerisque mendacem et iniquum, non semper a vero deflexisse, sed quaedam acutius tetigisse, cernerem.</p>	<p>Tot dan toe had ik geduldig zitten luisteren, maar toen ik me begon te ergeren onderbrak ik de voorlezer. Het waren oneerlijke fabeltjes, zo gaf ik aan, van een zwartgallige schrijver. Maar de eerste emoties gingen al snel liggen en ik begon een ietwat milder oordeel te vellen over dit reisverhaal. Ik zag namelijk dat de auteur weliswaar in vele zaken leugenachtig en oneerlijk was, maar dat hij niet altijd van de waarheid afweek. Hij sloeg zelfs de nagel op de kop.</p>
---	--

